

TÓTH ERIKA

TOLERANCIA AZ ISKOLAI ÉLETBEN

„A tanítás művészetének kulcsa a tolerancia, a tanulás művészetének az alázat.”
(B. K. S. Iyengar)

A mai iskola egyik legnagyobb kihívása a befogadó, elfogadó, toleráns légkör megteremtése, ahol minden gyermek (tanuló, diák) egyformán jól és biztonságban érezheti magát. Természetesen ugyanez vonatkozik a pedagógusokra és az összes iskolai alkalmazottra is. A vezető-pedagógus-tanuló-szülő megfelelő kooperációja esetén jó eséllyel kialakítható egy toleráns modell.

MIT IS TAKAR A TOLERANCIA FOGALOM?

A tolerancia latin eredetű szó, elsősorban türelmességet jelent mások véleménye, főleg vallása, világnézete, etnikai vagy nemzeti hovatartozása, illetve más egyebek iránt. A kölcsönös megértés és tisztelet alapja, egyfajta morális parancs. Nem jelenti a másfajta gondolkodással vagy mássággal való egyetértést vagy annak követését. Ez a fajta türelmesség a mások másságának az elfogadását tükrözi. A tolerancia elsősorban azt jelenti, hogy bármennyire nem értünk is egyet valakivel, tartsuk tiszteletben az arra való jogát, hogy azt gondoljon, abban higgyen, amit ő maga helyesnek tart, még akkor is, ha meg vagyunk győződve arról, hogy téved. Fogalmazhatunk úgy is, hogy az előítéletes, sematikus gondolkodás, érzés, viselkedés ellentéte. A tolerancia annak elviselése, elfogadása és megbecsülése, hogy minden ember más, másképp viselkedik, más a világnézete, másképp gondolkodik, érez, más a fontossági sorrendje, más céljai vannak.

A tolerancia szó hallatán sokan kellemetlenül érzik magukat. Ez nem meglepő, hiszen a leggyakrabban olyankor kerül elő ez a téma, amikor valaki megpróbál meggyőzni bennünket, hogy legyünk megértőek valamivel kapcsolatban, ami számunkra elfogadhatatlannak tűnik. Pedig a tolerancia nem azonos az elfogadással. Tiszteletben tartani lehet úgy is a másik véleményét, hogy közben a magaméhoz ragaszkodom. A saját határaink kijelölése nem tesz bennünket intoleránssá. Az intolerancia valahol ott kezdődik, amikor minden kétséget kizáróan kijelentjük, hogy az adott kérdésben a teljes igazságot csakis mi ismerhetjük.

A tolerancia fogalmának megértését segítheti, ha megismerjük azt a három kritériumot, amelyeknek együtt kell érvényesülniük ahhoz, hogy ténylegesen toleranciáról beszélhessünk. Ezek az alábbiak: konfliktustűrő képesség, a jogegyenlőség elfogadása és az erőszak elutasítása. Mindhárom kritérium teljesülése kulcsfontosságú a pedagógiai munkánk során. A konfliktuskezelés napi rutinnak mondható. Nemcsak a diákoknak, magának a pedagógusnak is rendelkeznie kell jó konfliktustűrő képességgel, hiszen ő nemcsak oldja, hanem saját bőrén is megtapasztalhat konfrontációt a tanulókkal, kollégákkal, szülőkkel. Ezeket a helyén kell kezelni, megfelelő módon oldani, törekedni a párbeszédre, és igyekezni a lehető legrövidebb időn belül rendezni. A szőnyeg alá seprés, vagyis, amiről nem beszélünk, az nem is létezik, egy nagyon rossz stratégia. Nem tolerálható, ha a tanulók durván megsértik az iskolai rendtartást, tiszteletlenek a pedagógussal szemben, ha szóban, online vagy fizikailag bántalmaznak a társaikat. Mindenfajta erőszak, bántalmazás során a zéró tolerancia elvét kell (kellene) alkalmazni.

A pedagógussal szemben alapkövetelmény, hogy toleráns legyen minden egyes tanulóval, fogadja el a tanulókkal kapcsolatos eltéréseket. Nagyon fontos, hogy a gyerekek otthonról hozott értékeit, normáit, szokásait megóvja, megtartsa és erre épüljön az oktató-nevelő munka. Kérdéses, mennyi felelőssége van a családnak, és mennyi az iskolának a megfelelő toleráns attitűd kialakulásában. Tapasztalatom alapján az iskolát kezdő gyerekeknél egyre kisebb arányban jelenik meg az a fajta otthonról hozott minta, amelyekre szilárdan építhetnénk. Az alfa generáció nagyrészt az online térben szocializálódott, rendkívül impulzív, énközpontú világgéppel rendelkezik. A türelmet, a türelmességet nem igazán ismeri. Ezért az iskolai munkában rendkívüli szerephez jut a toleranciára való nevelés is. A közoktatásban még uralkodó az a felfogás, hogy egyfajta átlaghoz mérik a tanulókat, aztán vannak a nem átlagosak, akik felé toleránsnak kell lenni az átlagosoknak is. Ez nem nevezhető szerintem toleranciának, hiszen csoportosít, címkéz, megbélyegez. Egyáltalán, mi számít átlagosnak? Ennek a nehéz kérdésnek megválaszolását az olvasóra bízom.

| Fotó: freepik.com

A közelmúltban történt velem az alábbi eset. Óvodásoknak tartottam játékos-fejlesztő foglalkozást. Ez óvodán kívüli tevékenységet takar, magam is aznap találkoztam először a gyerekekkel. Az óra előtt az egyik anyuka félrehívott, és elmondta, hogy a gyermeke problémás, szinte mindenhol gond van vele, ADHD-gyanús, nem nagyon marad meg sehol. A telefonszámát is a kezembe nyomta, hogy okvetlen hívjam fel, ha gond lenne, ő itt lesz a közelben, azonnal jön és elviszi. Igyekeztem megnyugtató, több hasonló gyermekkel találkoztam már, osztályban is, külön foglalkozáson is. A foglalkozás alatt próbáltam figyelmen kívül hagyni az információt, és ugyanúgy kezelni a gyermeket, mint a többit. Természetesen nem kellett hívni az anyukát, sőt a gyermek abszolút együttműködő volt, és bekapcsolódott a tevékenységekbe. Mikor vége lett az órának, az anyuka szinte hitetlenkedve fogadta, hogy semmi gond nem volt. Nincs kizárva, hogy a későbbiekben sem lesz vele semmi gond, de ezt vajon melyik gyermeknél tudjuk garantálni?

A tolerancia tanítható. Nem tananyag formájában, hanem mintával, életmóddal és attitűddel. Az iskolai életre kivetítve egy bizalmi légkör kialakítása az elsődleges cél, melyben a tanár valóban érdeklődő, kíváncsi a tanulók véleményére. Nyitott és kreatív az új dolgok iránt, mellyel a gyerekek bizalmát elnyeri, és fordítva is igaz, ő is bízik bennük. Ez nem egy rövidtávú kapcsolat, az ilyen légkör kialakítására időre van szükség. Jók az iskolai projekt napok, az előadások összefoglalják a lényegét. Fontosabbnak tartom azonban a jó osztályklimát, ahol van idő beszélgetni, megbeszélni, átbeszélni a kérdéses dolgokat, ahol véleményt lehet cserélni. Fontos a párbeszéd, amelynek során a tanulók gyakran szembesülnek azzal, mennyi közös van bennük, még ha nem is gondolták volna.

A KÖZÖS NEVEZŐ

A 7 billion Others, azaz a 7 milliárd Másik projekt 2003-ban indult útjára, azzal a célkitűzéssel, hogy a világ minden táján megszólaltasson embereket, és megtalálja, mi lehet közös bennük, akár több ezer kilométernyi távolságra élve egymástól, és mi az, amiben különböznek. A program munkatársai 84 országban 6000 interjút készítettek, amelyekben minden interjúalany ugyanarra a 45 kérdésre válaszolt az életével, reményeivel, félelmeivel kapcsolatban. A válaszok pedig meglepően hasonlóak voltak a világ minden táján: család, gyerekek, szeretet, boldogság, egészség, siker – a legtöbbször vágyai és tervei között ezek a dolgok szerepeltek. Minden ember különböző, de sok dologban mégis hasonlít egymásra.

AZ ISKOLA LEHETŐSÉGEI

A saját tapasztalataim alapján a beszélgetőkörök, a megfelelő szöveg feldolgozása a drámapedagógia módszereivel, a csoportmunkák, a közös projektek, a filmpedagógia (kiemelten ajánlom a Mindenki c. film megtekintését), a különböző sportok, a művészetterápia, de a szimpla közös tevékenységek a mindennapokban, mind-mind alkalmasak a tolerancia tanítására. A különböző tanulmányutak, kirándulások is maradandó nyomot tudnak hagyni. Mi tudná hitelesebben bemutatni a 2. világháború borzalmait, mint egy auschwitz-i út? Hallottam már olyan véleményt, hogy ilyen sokkhatásnak nem lehet kitenni a tanulókat. Ezzel nem értek egyet. Nagyobb és sokszor durvább dolgokat néznek online, ami miatt nem aggódnak annyira a felnőttek (gyakran nem is tudják). Nagyon sok lehetőségünk van, hogy tudatosan egy toleranciára épülő iskolai klímát alakítsunk ki. Ahol mindenki pont úgy jó, ahogy van. Kicsi elsőseimtől és szüleimtől a tanév első napján sok türelmet kértem. Mivel az iskolai élet és a tanuláshoz való viszony kialakulása szempontjából a legmeghatározóbb évek tartom az első osztályt, rendkívül fontos, hogy MINDENKI élvezze a tanulást. Nekem pedig, hogy a tanítást, hiszen ez egy kölcsönhatás. A klasszikus értelemben vett osztályzás preferálása helyett, ha valaki valamit jól elmondott, megcsinált, megdicsérem, megtapsoljuk, és akár a társai is kifejezhetik, mennyire büszkének rá. Szeptember utolsó napján, a magyar népmese napjára, egy komplex mesefeldolgozást terveztem. Rengeteget dolgozunk, beszélgettünk a nap folyamán. A végén kiállítottuk a kész alkotásokat, majd véleményezniük kellett. Nem a sajátjukat választották a legjobbnak, legszebbnek, hanem a társaikét, és szépen meg is indokolták, mi tetszik a képen, mitől különleges. Ugyanaz a mese, mégis másképp megjelenítve. Épp, mint egy közösség, osztály, iskola. Gyermekek alkotják, akik különböznek, de sok dologban mégis hasonlítanak.

*„A gyermek olyan, mint egy pillangó a szélben.
Néhány magasabbra tud repülni, mint mások,
de mindegyik a legjobb tudása szerint repül.
Miért is hasonlítanád össze őket?
Mindegyik más.
Mindegyik különleges.
Mindegyik gyönyörű.” (Ismeretlen szerző)*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bordács Margit – Lázár Péter (2002): *Kedveskönyv*. Budapest, Gyerekekért SOS 90 Alapítvány, Dinasztia Tankönyvkiadó.
- Kasik László (2006): *A társas viselkedés, a tanulmányi teljesítmény és a tanulási-kulturális szokások összefüggése 13-16 éves korban*. Magyar Pedagógia, 106. évf. 3. szám, 231–252.
- Maussen, M. – Bader, V. – Olsen, T. V. – Fox, J. – Vidra, Zs. – Dobbernack, J. – Modood, T. (2012): *Tolerance and Cultural Diversity in Schools*. Comparative Report. Florence, European University Institute.